

RECENZJE, OMÓWIENIA, SPRAWOZDANIA, KOMUNIKATY

Katarzyna Anna Rose
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn
e-mail: katarzyna.rose@wpl.pl

Agnieszka Myszka: *Urbanonimia Rzeszowa. Językowo-kulturowy obraz świata*. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego. Rzeszów 2016, ss. 498.

Nazewnictwo miejskie jest jednym z elementów, które współtworzą kulturę. Istotą urbanonimów jest odbiór rzeczywistości, a także tworzenie nowej rzeczywistości w przestrzeni miasta. Kultura i nazwy miejskie są ze sobą połączone, odzwierciedlają sposób postrzegania otaczającego świata przez człowieka.

Praca Agnieszki Myszkii pt. *Urbanonimia Rzeszowa. Językowo-kulturowy obraz świata* to wydana w lipcu 2016 r. monografia o objętości 498 stron. Autorka skupiła się na badaniach onomastycznych mających na celu analizę nazw jednego miasta oraz pośrednio pokazanie, jakie zmiany zaszły w nazewnictwie oraz w językowo-kulturowym obrazie Rzeszowa. Autorka rzetelnie opracowała wewnętrzne i zewnętrzne, tj. pozajęzykowe, czynniki ewolucji nazewnictwa miejskiego. Zanalizowała onimy współczesne i historyczne. Materiał poddany analizie obejmuje nazwy od XVII w. do końca 2014 r., łącznie około 3,5 tys. nazw. Praca A. Myszkii ma charakter teoretyczno-materiałowy. Książka podzielona została na trzy bloki: pierwszy – historyczno-metodologiczny, drugi i trzeci – analityczne.

W pierwszej części autorka zaprezentowała przedmiot badań, tzn. miasto Rzeszów. Skrupulatnie opisała różne interpretacje nazwy, jak również historię miasta, kładąc akcent na pełnione przez nie funkcje – od handlowej po administracyjno-usługową. Nie pominęła tego, w jaki sposób miasto rozrastało się terytorialnie, opisała skład etniczny społeczeństwa, a także czynniki wpływające na charakter i kulturę Rzeszowa. W części tej zaprezentowała szczegółowo przedmiot i zakres badań, określiła także typologię nazewnictwa miejskiego, jaką przyjęła w swoich badaniach. Następnie omówiła wyznaczniki własności leksemów w dokumentach archiwalnych. Rozdziały początkowe stanowiły wstęp do bloku analitycznego pracy, miały ułatwić zrealizowanie celu głównego, jakim było ukazanie przemian nazwicznych miasta.

Część druga pracy prezentuje analizę diachroniczną nazewnictwa Rzeszowa. Autorka zaprezentowała historię, motywację oraz ewolucję urbanonimów. Kolejno zanalizowała nazwy obiektów komunikacyjnych (ulic, rond, mostów i wiaduktów, przystanków, dworców PKS i PKP oraz komunikacji miejskiej), ojkonimy (nazwy przedmieść, dzielnic, osiedli administracyjnych, nazwy nieformalne, a także nazwy osiedli deweloperskich). Kolejnym punktem przeprowadzonej analizy semantyczno-motywacyjnej i formalnej były anojkonimy, czyli miejsca niezamieszkałe przez człowieka. Opisała tu m.in. kształtowanie się hydronimów i ich przeobrażenia. Następnie charakterystyce poddała nazwy miejsc, które zostały wydzielone sztucznie – place, zieleńce, nekropolie. Ze szczególną dokładnością przedstawiła specyfikę nazw tych miejsc, ich motywację oraz budowę i kształt językowy. Ostatnim punktem drugiej części pracy jest prezentacja analizy diachronicznej urbanonimów – ważnych punktów w mieście. Autorka zbadła semantykę i strukturę nazw posesji, ukazując ich ewolucję. Analizie poddała 179 nazw, słusznie zauważając, że nazwy budynków przypominają nazwy obszarów, które są niezabudowane. W tej części pracy wykazała wiele różnic pomiędzy onimami. Równie specyzyjnej analizie poddała nazwy obiektów sakralnych, pomników i rzeźb miejskich, obiektów obronnych, wojskowych (szczególną uwagę poświęciła Rzeszowowi jako grodowi obronnemu), obiektów gospodarczych (młyny i karczmy miejskie, jak również podmiejskie), a także nazwy obiektów sportowych. Autorka rzeczowo i wyczerpująco przedstawiła historię rzeszowskich ważnych punktów miejskich, a następnie dokonała ich analizy charakteryzując strukturę onimów oraz motywację nazewniczą.

W części trzeciej pracy A. Myszka poddała analizie opozycje socjokulturowe onimicznej przestrzeni Rzeszowa, przedstawiła związki między językiem a kulturą. Charakteryzowane opozycje zawarte w pracy to SWÓJ–OBCY, CENTRUM–PERYFERIE oraz STARY–NOWY. Badaczka zanalizowała semantykę podanych powyżej leksemów, omówiła kryterium narodowościowe i religijne, bliskości przestrzennej, jak również aspekty społeczno-psychologiczno-kulturowe w opozycji SWÓJ–OBCY. Ukazała m.in., że na podstawie zebranego materiału można wyciągnąć wniosek, iż miasto jest zamknięte na obcych. Nazwy zrzeszające SWOICH patronów znajdują się w CENTRUM, zaś OBCYCH na peryferiach miasta. Następnie opisała wykładniki językowe opozycji SWÓJ–OBCY analizując warstwę fonetyczną/graficzną, morfologiczną oraz leksykalną.

Opozycja CENTRUM–PERYFERIE została scharakteryzowana pod względem semantyki wyrazów. Następnie autorka opracowała to zagadnienie w przestrzeni onimicznej miasta, uwzględniając lokacje w płaszczyznach wertykalnej i horyzontalnej, a także w aspekcie kulturowym i socjokulturowym.

Analizując opozycję CENTRUM–PERYFERIE, badaczka wzięła pod uwagę takie aspekty jak lokacje góra–dół, przód–tył, blisko–daleko, prestiż–brak prestiżu oraz „wiejskość”–„miejskość”.

Opracowując opozycję STARY–NOWY, po przedstawieniu istoty tego zagadnienia, autorka przedstawiła kategorię oraz semantykę STAREGO i NOWEGO w przestrzeni Rzeszowa. Analizą objęła nazwy rzeszowskie z członami STARY i NOWY, a także inne wykładniki tej relacji. Jak słusznie zaobserwowała, „specyficznym wykładnikiem NOWEGO jest leksem trasa” (s. 401), natomiast kategoria STARY realizowana jest poprzez odwołanie się do tradycji i historii, jaką jest np. kultura rycerska i dworska. A. Myszka trafnie stwierdziła, że „kategorię STARY realizują również nazwy przywołujące dawne elementy przestrzeni miejskiej i gospodarki” (s. 401). Jako przykład przytoczyła takie leksemy, jak: młyn, folusze, mydlarnie, garbarnie i woszczarnie.

Praca A. Myszkii wniosła duży wkład do współczesnych badań onomastycznych. Blisko 3,5 tys. jednostek nazewniczych, które poddane zostały badaniom, dotyczy różnorodnych kategorii urbanonimii, są to m.in. nazwy ulic, placów, przystanków MPK, mostów, pomników, akwenów, cmentarzy. Autorka wykorzystwała w swojej pracy najnowszą metodologię badań, ukazała wiele istotnych przemian w nazewnictwie oraz językowo-kulturowym obrazie Rzeszowa. Rozprawa A. Myszkii, stanowiąca wszechstronną analizę nazewnictwa miejskiego w kontekście języka, jak również zmian pozajęzykowych, wnosi wiele nowych i ciekawych ustaleń do rozwoju polskiej onomastyki.